

(Folytatás az 1. oldalról.)

kerülnek; a gyakorlati foglalkozásokon végzett munkát értékelő érdemjegyek. Ezek alkalmasak arra, hogy „globálisan mérjék a teljesítményt”. A baj akkor kezdődik, amikor a gyakorlatvezető azt a humánusnak vélt, de valójában antihumánus cselekedetet követi el, hogy túlértékeli a hallgató teljesítményét. Ez különösen súlyos abban az esetben, ha elégtelen helyett elégséges ad azzal, hogy a hallgató úgyszólván megbukik a vizsgán. Ezzel lehetetlen helyzetbe hozza a vizsgázót, aki helyette kénytelen beírni az elégtelent, azt a látszatot keltve, hogy minden „az adott pillanaton múlt”.

Cikkének végén Hampel Tamás azt írja, hogy jó megoldást is lehetne találni a teljesítmény mérésére és minősítésére. Meggyőződésem, hogy ez nem is olyan egyszerű, ezért kíváncsi lennék konkrét javaslatokra. Ugy gondolom, hogy a meglevő formákban rejlő lehetőségek jobb kihasználásával a jelenlegi rendszert is lehetne javítani. De a legfontosabbról nem szabad elfeledkeznünk: a választott pálya iránt érzett hivatástudat, a tudásszomj, az alkotás öröme elengedhetetlenül szükséges a folyamatos, tartalmas munkához — a számonkérés mechanizmusával ezt legfeljebb befolyásolni lehet, de helyettesíteni nem. Székely Éva is azt mondta lányának, Gyarmati Andreának, amikor az bejelentette neki, hogy a jövőben nem csak fürdeni, hanem versenyszerűen úszni szeretne: „Csak addig csináld, amíg örömet jelent számodra!”.

DR. HATVANI LÁSZLÓ
docens JATE Analízis tanszék

(Folytatás az 1. oldalról.)

javitása érdekében. Tíz év alatt a diplomások száma több mint 200-zal növekedett, jelenleg 340-en vannak. Ezt a fejlődést a tanulmányi szerződés által biztosított lehetőségek maximális kihasználásával érték el... valamennyi, a munkával összefüggő második, vagy kiegészítő diploma megszerzését is támogatjuk... A lakásjuttatásnál, a kölcsönök és eszközök biztosításánál, az üdülésnél, az óvodai és bölcsődei elhelyezésnél a kezdő diplomásokat előnyben részesítjük. Ennek megvalósítását bizonyítja, hogy a fiatal diplomások lakásigényét két év alatt kielégítettük. Tervezett munkánk eredménye, hogy nemcsak a vállalat értékeli a diplomát, hanem a diplomások is nagyra értékelik a vállalati erőfeszítéseit, mert az utóbbi öt évben belépett diplomások 85%-a jelenleg is munkavállalónk. Ez az egymásra találás kiemelkedő eredményeket hozott. Abban az időszakban, amikor a diplomások száma több mint duplájára emelkedett, a DÉLÉP termelése 3,6-szeresére növekedett, és a vállalat korszerű technológiával dolgozó nagyvállalattá fejlődött, műszaki és gazdasági eredményeivel az ország legjobb építőipari vállalatjai sorába került és elnyerte az MSZMP Kongresszusi Zászlaját, valamint az MT és a SZOT Vörös Zászlaját.” (Süle József a DÉLÉP személyzeti osztályvezetője) E szemléletes példa azt bizonyítja, hogy egy produktív munkát végző vállalatnál a szellemi tőke beruházása már viszonylag rövid távon is megtérül. Ennek a népgazdaság egészében is így kell lennie! Nézzük hogyan!

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Népgazdasági Tervezési Tanszéke (vez. dr. Kovács Géza) a 2000-es magyar jövőkép kidolgozásakor jutott el a következő megállapításhoz:

... az egyén szakképzettségi és műveltségi szintjének emelkedése a gazdaságban is érezteti hatását, ezért a gazdasági növekedés és az oktatási költségek között is szoros kapcsolat mutatható ki. Magyarország esetében... a nemzeti jövedelem 1%-os növekedése az oktatási költségek 1,27%-os változását vonja maga után... az oktatási költségek 10%-os változásának hatására a nemzeti jövedelem 0,8%-kal változik, vagyis az emberi tőkébe történő beruházás közvetlen és közvetett hatása révén a gazdasági növekedés leglényegesebb tényezőjévé lép elő.” (Hidve Éva: Kulturális szféra és a társadalmi-gazdasági célrendszer) Természetesen nem elég a szellemi tőkét létrehozni, azt működtetni kell, vagyis megfelelő feladatot kell kapjon, a munkavégzéshez pedig tér s az optimális feltételek is szükségesek.

Országunk dinamikus fejlődését feltételezhető-óhajító kívánt jövő után — még mielőtt túlzottan elrugaszkodnánk jelenlegi helyzetünkől — nézzünk szembe lehetséges jövőnkkel. Az Országos Tervhivatal által készített előrejelzés szerint: „a következő évtizedekben a már várható (és tervezett) kibocsátás esetén mintegy egyötödével több főiskolai végzettséggel rendelkező, 50 százalékkal több felsőfokú agrárszakember, több mint egynegyeddél több üzemmérnök négyesítését, mint amire a népgazdasági igényt támaszt. Ugyanakkor a betanított munkás-igényeknek csak felét, a segédmunkás-igényeknek alig több mint egytizedét elégítik ki, miközben a kiképzett szakmunkásoknak várhatóan a fele betanított vagy segédmunkásként dolgozik. (Berend T. Iván: Gazdaság — műveltség — társadalomtudomány) És sajnos nyilvánvaló, hogy egyre kevesebben tanulnak majd azért, hogy több tanulással ugyanannyi — vagy kevesebb — bért kapjanak,

mint mások. E tanulási kedv ellemás tényező levét is a tanárok isszák meg, mert ugyebár ha a gyerek nem tanul — mert azt látja, hogy nem érdemes — akkor nyilván a tanár a hibás: „miért nem motivál eredményesebben?” A jelenlegi gazdasági berendezkedést alapul véve, az elosztható bért állandónak gondolva arra a megállapításra jutottunk, hogy gazdasági helyzetünk szintentartásához, vagy emeléséhez elsősorban a betanított- és segédmunka preferálása szükséges. Ennek pedig nyilvánvaló az oktatás- és gazdaságpolitikai következményei. A kívánt és lehetséges jövő szembeállítását után láthatjuk, hogy a jelenlegi helyzetnek csak felületi kezelése várható, az alapprobléma megoldásához a közeljövőben legfeljebb csak hozzáfoghat a társadalom. Végezetül érdemes a mai — és még huzamos ideig tartó — helyzet egyéni és társadalmi területét még egyszer megvizsgálni. Az egyének helyzetéről, röviden változtatási szándékkal a következőt mondhatjuk. Társadalmunknak elkötelezett, jókedvű pedagógusra van szüksége, olyanokra „akikben nem az életkörülményeik miatt van az elégedetlenség, hanem a megoldatlan feladatok miatt Nyugalanságukban a hivatástudat működik és a jobbító szándék.” (Pozsgay Imre)

A társadalmi vetületet egy új oldalról, a foglalkozás és presztizs viszonylatából szeretném megközelíteni. Figyeljük meg mit ír Arva László Verron K. Dibble (szociológus) a foglalkozási ideológiák és a társadalom általános nézetrendszerének egymásra hatására vonatkozó elmélete alapján: „A kulturális szféra azon dolgozóit, akik közvetlen személyes kapcsolatban állnak azokkal, akikre hatást kívánnak gyakorolni, akik felé a társadalmi normákat közvetíteni kívánják — vagyis a tanítók, tanárok, népművelők és

könyvtárosok — rendszerint fellemás helyzetben vannak, mivel esetükben az alacsony jövedelmi helyzet viszonylag magas presztizsszel kapcsolódik. Kérdéses, hogy az alacsony jövedelem milyen mértékben csökkenti hosszú távon a társadalmi presztizst? A jelek arra mutatnak, hogy az alacsony jövedelem már eddig is csökkentőleg hatott a társadalmi presztizsre e foglalkozások művelői esetében, s ez még fokozódni fog a jövőben, mivel valószínűleg egyre inkább a jövedelmet tekintik a presztizs meghatározójának az emberek. S ha ez a presztizscsökkenés valóban jelentőse válik, akkor nemcsak a tanári pályák kontraszelektációjából származó nehézségekkel kell számolni, hanem kérdésessé válhat a tanári, népművelői tevékenység hatékonysága is, mivel egy csökkenő társadalmi presztizs csoport kívánna ebben az esetben nézegetni — vagyis a társadalmi normákat — a társadalom többi tagja felé közvetíteni. Hosszabb távon mindenképpen (legalábbis) — b.) elgondolkodtató ez a tendencia.”

Ebben a cikkben a pályakezdő diplomások helyzetét alapvetően megoldó „szemléletváltásról” szerettem volna írni. E szemléletváltás kapcsán kutatók-gondolkodók segítségével az oktatás és a népgazdaság kapcsolatáról esett szó olyan viszonylatban, hogy az oktatás nem tekinthető társadalmi szolgáltatásnak, korszerű felfogásban ez nemzeti szellemi tőke beruházás. Ezt a tőkét — mely országunk legértékesebb részét képezi — működtetni és működni hagyni kell, különben nem kamatozik.

Elképzelhető, hogy rosszul gondolkodtam, ebben az esetben várom az esetleges kiigazítást.

— bóga —

(Nem kifejezetten diplomavtánkhöz érkezett a „Munka nélkül” című írás, mégis a fenti cikkhez kapcsolva közöljük, okkal!)

Komparatisták New Yorkban

Augusztus 22. és 28. között rendezték meg New York-ban a Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság (Association Internationale de Littérature Comparée — AILC) X. konferenciáját. A szegedi komparatistákat többek közt dr. Pál József, az összehasonlító irodalomtudományi tanszék adjunktusa képviselte. Elsőként őt kértem meg, adjon rövid tájékoztatást az AILC múltjáról, s a New York-i tanácskozásról.

Az AILC alakuló kongresszusa 1955-ben, Velencében volt. Ezen a konferencián még csak az európai komparatisták vettek részt, s a komparatistika módszereit tekintve a francia pozitivisták hatása érvényesült. A következő, 1958-as Chapel Hill-i (USA) tanácskozáson hangzott el René Wellek immár korszakos jelentőségű előadása, mely a pozitivisták módszereit ellenében a műelemző s műközpontú megközelítésre helyezte a hangsúlyt.

Az idei konferenciát a New York University Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszéke szervezte, a tanácskozáson körülbelül hatszázan vettek részt. Előzetesen három nagyobb témakörre vonatkozó előadásjavaslatot tehettek a résztvevők. Így az irodalomtörténet általános problémáinak tárgyalásán túl előadások hangzottak el a komparatív poétika tárgyköréből, s — mivel a konferencia Amerikában került megrendezésére — az amerikai irodalmak kapcsolatainak vizsgálata is a fő témák közé került. Ezen kívül kerekasztal-beszélgetések is voltak egy-egy speciális témára vonatkozóan. — Az én előadásom, mely a 18. század végi neoklasszikus olasz és magyar poétikákat tárgyalta, a *Theory of Poetic Form* című szekcióban hangzott el. A neoklasszicizmus európai áramlatainak poétikai rendszerébe igyekeztem beépíteni az olasz és magyar irodalom egyes jelenségeit. Hadd említsem meg, hogy a szegediak közül Halász Elődné, az angol tanszék volt vezetője is részt vett a konferencián, s nagy érdeklődéssel kísért előadást tartott a 20. századi regény problémáiról.

A konferencia utolsó napján megválasztották az AILC elnökét, mely megbízatás három évre. Megemlítem, hogy 1970 és 1973 között volt már magyar el-

nök a Társaságnak, Sötér István személyében New York-ban az AILC elnökévé egyhangúan Vajda György Mihály professzort, tanszékünk vezetőjét választották, aki egyébként már hosszabb ideig volt a Társaság ügyvezető titkára.

— Professzor úr, arra kérem, mutassa be a Társaság munkáját!

— Az AILC feladata az, hogy összefogja a világ komparatistáit. Ekképpen fontos az a mind jobban kibontakozó tendencia, hogy Ázsia, Afrika és Dél-Amerika képviselői is részt vegyenek a munkában. A New York-i konferencián első alkalommal jelentek meg komparatisták például Vietnamból, a Kínai Népköztársaságból, de számos afrikai ország képviselője szintén eljött. Afrikában az utóbbi időben főként az angol és francia nyelvet is használók körében erősödött a komparatistika művelése. Írók törvényszerűen arra törekednek, hogy elhagyják a grammatosított nyelvét, és saját nyelvükön hozzanak létre irodalmat. Működésük lírómódon kettős célú: részben az európai hagyományokat keresik, részben pedig az új, saját nyelven írott irodalom kialakításán fáradoznak. — Közbevetőleg a Társaság szervezeti felépítéséről hadd mondjak el annyit, hogy név a lelkünk van az AILC-nél. Ezek: Alexandr Dutu (román), Roger Bauer (NSZK), Anna Balakian (USA) és a szovjet Jurij Vipper. A 16 tagú tanácsadó testületnek van magyar tagja, Klaniczay Tibor személyében.

A társaság igen élénk tudományos életet él, s a háromévenkénti kongresszusok között számos kollokviumra, szűkebb körű találkozásra kerül sor. Ezek közül különösen jelentősek azok, amelyek a Társaság fő vállalkozását segítik elő, az európai nyelvű irodalmak összehasonlító történetének a megírását. Ezt a sorozatot hozzávetőlegesen harminc kötetre tervezzük. A munkát egy nemzetközi koordinációs bizottság irányítja, a szerzőgárda is természetesen nemzetközi. A sorozat kötetei a budapesti Akadémiai Kiadó gondozásában jelennek meg, részben francia, részben angol nyelven. A sorozat megindítását egyébként a Magyar Tudományos Akadémia javasolta a belgrádi konferencián.

1967-ben. Eddig három kötet jelent meg. Az első az expresszionizmust mint nemzetközi jelenséget tárgyalja, szerkesztője az amerikai Ulrich Weisstein. A második a szimbolizmust mutatja be, szerkesztője szintén amerikai: Anna Balakian. Ez a két kötet angol nyelven jelent meg, míg a harmadik, mely a 18–19. század fordulójának irodalmát dolgozza fel, franciául. Ez a kötet az MTA Irodalomtudományi Intézetnek a szervezésében készült, szerkesztője én voltam. Egyébként már a kiadónál van a negyedik-ötödik, s a hatodik-hetedik kötetek kéziratja is. Előbbi a 20. századi avantgárd irodalmakat tárgyalja, szerkesztője a belga Jean Veisgerber, az utóbb pedig a szintén belga Albert Gérard szerkesztésében a fekete Afrika európai nyelven írott irodalmával foglalkozik.

— A New York-i kongresszus tapasztalatai alapján milyen tendenciák dominálnak az összehasonlító irodalomtudományban?

— A New York-i kongresszuson a már szóba hozott, tehát az egész világ irodalmának átfogására irányuló tendenciák igazolódtak, s visszatekintve az elmúlt évtizedekre, az ilyen felfogású világirodalom felé való koncepcionális tájulás egyenes vonalú fejlődést mutat. Erős törekvés tapasztalható az új módszerek bevezetésére az irodalomtörténeti kutatásban. New York-ban hangsúlyosan vetődött fel az a kérdés, hogyan lehetne konkrétan alkalmazni az irodalmi elemzés új módszereit a komparatistikában. (Tehát például a lingvisztika, a szemiotika műelemző módszereinek alkalmazhatóságára gondolok.)

— Milyen kiadványai vannak a Társaságnak?

— A konferenciákról Acták jelennek meg, amelyek az elhangzott előadásokat, s a későbbi kiegészítéseket is tartalmazzák. Megjelenik továbbá két Értesítő, az egyik például — ezt Kanadában adták ki — a Társaság számára fontos szakirodalmi műveket mutatja be. Ugyanakkor a Társaság munkáihoz szerte a világon számos folyóirat csatlakozik.

— Milyen tervek vannak az elkövetkezendő három évre?

— További elméleti jellegű kötetek és szövegyűjtemények kiadását tervezzük, távolabbi célunk pedig, hogy — hasonlóan a

fent ismertetett sorozathoz — feldolgozzuk az ázsiai és afrikai irodalmakat. A következő három évben tovább kell tágitanunk a komparatistika körét a világirodalmiság felé. Meg kell újítanunk a módszereket, s folytatni kívánjuk a kutatásokat, részben a történetiség, részben az elmélet irányába.

— Elnöki megválasztása, túl a személyes elismerésen, a magyar komparatistika megbecsülése is.

— A magyar komparatistika évszázados hagyománya van. A magyar irodalomtudományban mindig erősen élt az európai közösség tudata. Különösen 1961 óta élnek a hazai komparatista tevékenység, Sötér István irányításával akkor jelentős munka vette kezdetét. 1962-ben például megrendeztük a kelet-európai komparatista konferenciát, amelynek anyaga azóta is állandó hivatkozási alapul szolgál. Vagy hadd említsem meg az 1973-ban alakult folyóiratot, a *neohelicon*-t, (Szabolcsi Miklóssal együtt én szerkesztem), melynek nagyon nagy tekintélye lett a komparatisták körében. Egyébként az AILC-n belül 1980-ban megalakult az önálló magyar komparatista társaság, melynek elnöke Nagy Péter, az ELTE összehasonlító irodalomtörténeti tanszékének vezetője. Ennek a társaságnak jelenleg 100 tagja van. Szólni kell még egy jelentős vállalkozásról. Hét kötetben készül el a világirodalom összehasonlító története, a kezdetektől napjainkig. A köteteket nagyrészt magyar szerzők írják, az Akadémiai Kiadónál jelennek meg. A nyolcadik, kiegészítő kötetet a Világirodalmi Repertóriumot, a szegedi tanszéken állítjuk össze. Ez a hét kötethez kapcsolódva kronológiai sorrendben dolgozza fel a legjelentősebb történelmi, irodalomtörténeti, művelődéstörténeti adatokat. Az egész vállalkozás főszerkesztője Köpeczi Béla.

— Végül hadd kérdezzem meg: professzor úrnak milyen munkatervei vannak?

— Előreláthatólag 1984-ben jelenik meg a „Modernség, dráma, Brecht” című kötetem folytatása, s az Akadémiai Kiadónál szeretném kiadni a „Fenomenológiai és komparatistika című angol nyelvű monográfiámat.

— Köszönöm a beszélgetést.

BELÁNYI GYÖRGY

Munka nélkül

Mindjárt az elején leszögezem: nem egy tipikus esetről akarok írni, de nem is egyediről. Egy barátom kálváriájának néhány részletét szeretném ismertetni, azt hiszem nagyon elgondolkodtató történet.

A „föhös” Szegeden végzett a József Attila Tudományegyetem bölcsészkarán történelem — Kelet-Európa története szakon (orosz szakját cserélte fel az utóbbira). Az egyetem elvégzése után érthető módon, tanítani akart. Nem kapott végzettségének megfelelő állást. Középsíkólaban szeretett volna történelmet tanítani. Nem általános iskolában, és nem nevelőtanár akart lenni — bár neki még ilyen lehetőségeket sem ajánlottak. Eddig még tipikusnak mondható a sorsa, hiszen rengeteg friss diploma öregszik meg addigra, amíg tulajdonosa a benne foglaltaknak megfelelő munkához jut. (Közbevetőleg egy apróhirdetés a Délmagyarország című szegedi napilapból: „Magyar — francia szakos, vörösdipomás középiskolai tanár állást keres.”)

Állástalan barátom tovább keresett. Egy lakóhelyéhez közel eső üzemben próbált meg segédmunkásként elhelyezkedni. Abban az üzemben segédmunkást kerestek. Ezt azért hangsúlyozom, mert ismerősöm még mindig munkanélküli, ugyanis nem kapott lehetőséget képességei — ezáltal fizikai képességei — bizonyítására. Amikor a szociális zettis megtudta, hogy a jelentkező egyetemet végzett, valamely okból nem vette fel, holott a jóllelt alkalmas lett volna (fizikailag) a munkakör betöltésére.

Túlképzett barátom jelenleg tovább keresi a lehetőségeket. Amíg állandó elfoglaltságot nem talál, alkalmi munkából tartja el magát. Ugyanis, „alkalmi munkás” felesége is — váratlanul jószág. De lakóhelyétől 50 km-re körzetben nem talált megfelelő (diplomájának és ehhez kapcsolódva saját igényeinek megfelelő) álláslehetőséget. Mindketten vannak és keresnek — munka reményében.

— emk —